

VI.

SÁMI LÁSZLÓ BESZÉDE.

1878. márczius 15-én.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szfáradtam azok miatt, a miket megértem.

Izgatott vagyok azok miatt, a miket várok. Aggódva fontolgatom, hogy a mesterségesen előkészített bonyodalmak hazánkra és az emberiség nagy ügyeire nézve, a jól vagy rosszul elhatározott emberi akarat által mikép oldatnak meg és fejlődnek ki.

Kérdezem magamtól, hogy az, a mi készülöben van, valami fölsőbb és szebb civilizáció kezdete lesz-e vagy egy rothadt világ szétmállása? És mi ténynyé válik, a gondviselés igazolása lesz-e, mint az optimisták és Hegelisták tanítják, vagy Lingard szerint egy néhány ember szeszélye, szivtelensége, bűnös nagyravágyása és tudatlansága által a munkás nagy tömegre és a becsületes emberekre mért csapások és szenvedések egymásból folyó sorozata?

Egyik perczen elismerem, hogy korunkban az anyagi és értelmi erő csaknem mindenfelé gyarapodott, és ezt kezességül tekintem a jövőre nézve. De a másik perczen már érzem, hogy az erkölcsi légkör Európa szerte szegényedett, és e szegényedés következtében, az erős meggyőződés apadóban, az akaraterő — ez a végrehajtó hatalom az embereken — hanyatlóban van.

Érzem, hogy a nem tapintható érdekekért való áldozatkészség; a haladásra való képesség, mely csinálja a nagy népeket és nagy embereket; és az önbizalom — mely életrevaló népnek legtermészetesebb fegyverzete, melylyel magát fenntarthatja és a sorsát javíthatja — a nehéz körülményekre való gyakori hivatkozás miatt; a véleményeknek reggel vagy este, esős vagy fényes nap szerint ingadozása miatt; és a sokélelű álbölcsesség miatt, — mindenfelé gyengülőben van.

És érzem, — mert a látható siker, épen újabb korunkban igen sokszor a nagy bűnök részén van, — hogy az eredménynek hódoló új divatu *turificátorok* (tömjénezők) mindenfelé szaporodnak.

Röviden:

Európát oly meredély szélén látom, melynek mélységét enmaga ásta magának, és nemzetemet még mindig azon uton látom, melynek egész hosszában, békés pihenő pontot aligha találhat.

Elismerem, hogy kisebb nagyobb mértékben mindnyájan az idő vagyunk, a mit kárhoztatunk, és részesei vagyunk annak, a mi van: de ez most nem nagy vigasztalás.

Ilyen hangulattal nem lehet ünnepelni.

E hangulat elől, hogyan és hová meneküljek?

A ki az est beálltával, csak egy hosszú és sötét éjszakára gondol, el kell hogy szomorodjék. Tul kell éjszakán gondolnunk, a hajnalra és holnapra, és csak a tapasztalati igazsággal kell vigasztalódnunk, hogy a napot, a leghosszab és legsötétebb éjszaka sem veti meg, soha! — soha!

Hogy márczius 15-ét ünnepelhessük, a jelen haszna alól az emlékezet és a remény hatása és hatalma árt meg, a meneküljünk.

*

Mire emlékezzünk? / Central University Library Cluj

Mi nekünk márczius 15-ike, hogy nemzeti ünnepnek fogadjuk el?

Választott idő! Mondhatnám isteni nap! Nemzetünkre s hazánkra nézve kijelentés és újjászületés napja ez egyszerre.

A nagy és szép eszmékért lelkesülő fiatalság, hogy mit kíván a magyar nemzet, e napon nyilvánította legnyilvánosabban, leghatározottabban; e napon adták a nemzet legjobb programját e szavakban: legyen béke, szabadság és egyetértés!

A magyar nemzet e szép napon nem ápolta önző nemtelen szenvedélyt senki irányában.

Nemzetiség, vallás és társadalmi állásra való tekintet nélkül kész volt helyre hozni mindazt, mit tu-

datlanság, vagy helytelen fogalmak következtében, századokon keresztül az emberiség ellen vétett, és kész volt megorvosolni minden igaztalanságot.

Őszinte, nyílt, bizalmas volt mindenki irányában.

Hosszu, nagy és nehéz emlékei miatt, a jövőbe nagy reménnyel nézett, és lelkiismerete oly tiszta volt, hogy a legjobb emberiség lelkiismeretének érezhette.

E szép napnak nemsokáig volt hasonló napja. Beteljesedett az ó Indusok bölcs mondása: »hogy a legnemesebb gyümölcsű fát hajigálják legtöbben.«

A történelem tiszte, hogy azokat — kik embries törekvésünk ellen az irigység, tudatlanság, önzés és előítélet vad szenvedélyét felköltötték, hazánk újjászületését akadályozták és azt a szellemet, melyből a béke, szabadság és egyetértés új világa születhetett volna, elfojtani akarták, — megbélyegezze.

A mi feladatunk, hogy elég bölcsek legyünk, az eseményekből levonható tanulságot megérteni, és elég bátrak azt hasznosítani.

*

Ha 48-ban, az a szelleml nélküli bölcsesség érvényesül, hogy alá kell vetni magunkat a nehéz körülményeknek, ellenségeink hatalmának, ma az emberiség egy szépért, jóért küzdeni kész nemzettel szegényebb lenne.

Szerencsére a nemzet legjobb vezérét — ösztönét — követte: bizott jogában, bizott erejében, nagyot akart és nagyot csinált.

Érezték, tudták, hogy Magyarország szabadsága sok áldozatot követel, nem riadtak vissza:

Nem az utban álló akadályokra néztek, csak a célra.

A 48-ban felavatott új szellem az, melynek ápolása és nevelése által, Magyarországon az eszmék és emberek nőhetnek.

A nemzet hitét és reményét a jövőbe, annak emléke tartja fenn, a mit 48-ban akart és csinált; a 48-ban szerzett kincsből élünk, becsületünk és dicsőségünk legjobb része akkor kapott sebeink eredménye.

Emlegessük ezeket a napokat, mert az emlékezés által szellemünknek rugékonyságot adhatunk, és megóvhatjuk magunkat attól, hogy elhitványkodjunk.

Reméljük! Ahol a remény vonzza a sziveket, ott a jövődő biztosítva van.

A jövődőnek több neme lehet. A gyenge, csüggeteg nemzet előtt a jövődő neme: lehetetlenség, tehetetlenség, tengődés. A jogában és erejében bizó nemzetre nézve a jövődő neve: szabadság, béke, jóllét.

Az olyan haza, mint a miénk — mely így a hogy van is, nagy eredmény és melynek annyi joga van aobb élethez — az egész szívet igényli.

Férfiak és nők, öregek és ifjak a csüggetegség ellen mentsék meg magukban a reménységet, a szép és nagy dolgok iránt való kedvet, ez által a haza jövője biztosítva lesz.

Minden nagy ügynek hősökre és apostolokra van szüksége. Hazánk ügyének és szabadságának gyöngéd apostolai a nők legyenek.

A nő hatalom, a hatalom kötelesség.

Az erkölcsi világban ép ugy igazság, mint a fizikai világban, hogy valaminek fejlesztésére és növelésére csak a világosság nem elég, hanem melegség is kell.

Ez igazságból folyólag szerencsés ügynek, győztes eszmének tartom azt, melyet a nők szivökbe fogadnak melengetnek és pártolnak.

Az emberi, polgári és társadalmi erényekre sokfelől kaphatunk buzdítást, de legjobb fejlesztő helyök a családi élet szentélyében van.

Az ember leginkább azt az erényt viszi a közéletbe, a mi a családi élet tüzhelye körül fejlődött ki, a tüzhely pedig a nők birodalma. A törvényeket a férfiak hozhatják; de az erkölcsök a nőktől függenek. Én legalább a világtörténelemből mindig ugy éreztem, hogy az emberi, polgári és társadalmi erényekért, a nőké a dicsőség; de az erkölcsök hitványságáért és hanyatlásáért is ők a felelősök; mert a nők képesek kicsivel, csaknem semmivel, egy szál virággal vagy egy mosolylyal a férfiakat nagy és szép tettekre buzdítani; mert a jellemről, szivtől és miveltségtől kísért szépség és gyöngédség, mindenkit hódolatra készítet.

*

A világfontosságú *Plateai* csata alkalmával, Arisztides kicsiny, de lelkes seregét, a persák nagy tömege ellen csak ennyivel buzdította:

»A küzdelem folyama alatt mindenki a szabadságra emlékezzék.« Jó lélekkel ajánlom magunknak is márczius 15-ének emlékéül.

A híres *Fox* e század elején I-ső Napoleonnal a párisi tárlatot látogatta meg. Ez alkalommal Napoleon egy földgömbre mutatva, gúnyosan jegyezte meg, hogy azon Anglia milyen kicsiny helyet foglal el.

Fox önérzetesen válaszolta: «igen, de e kicsiny helyen angolok laknak, kik úgy akarnak élni és meghalni ott, mint angolok.»

Ezt az önérzetet kívánom egész nemzetünknek és azt az önbizalmat, mit az ó normann hajósok éreztek és fejeztek ki, következő tengeri dalukban: »Zug a vihar körülünk, de az evező kezünkben van s megyünk a merre akarunk.«

Az ifju nemzedék iránt való tekintetből egy ó görög kardallal végzem. Szerzője Pindarus.

Öregek kara:

Ifju korunkban hősök voltunk.

Itjak kara:

A mik voltatok, mi most azok vagyunk.

Gyermekek kara:

Mi különbek leszünk, mint ti voltatok és vagytok!
Ugy legyen!
